

Η μνήμη ως ποητικό αίνιγμα

► Του ΠΑΝΗ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

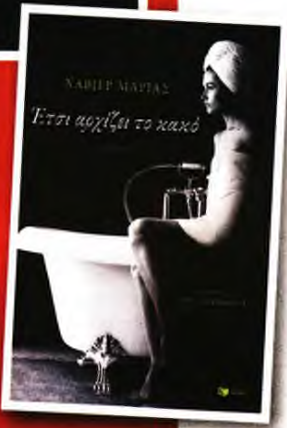
ΤΟ ΕΤΣΙ ΑΡΧΙΖΕΙ ΤΟ ΚΑΚΟ του Χαβιέρ Μαρίας υπήρξε για καιρό μία από τις πλέον αναμενόμενες προσεχείς κυκλοφορίες. Και πώς όχι, από τη στιγμή που ο γεννημένος το 1951 στη Μαδρίτη συγγραφέας θεωρείται –και είναι– ένας από τους σπουδαιότερους σύγχρονους συγγραφείς. Το πλήρωμα του χρόνου έφτασε και το *Ετσι αρχίζει το κακό* σε μετάφραση της έμπειρης Εφης Γιαννοπούλου κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πατάκη. Κατά την προσφιλή συνήθεια του Μαρίας, που ταυτόχρονα αποτελεί και μια ξεκάθαρη λογοτεχνική θέση, ο τίτλος –και αυτού– του μυθιστορημάτος του, που στην Ισπανία κυκλοφόρησε το 2014, αποτελεί σέξφιρικό δάνειο, παρμένο από την αποστροφή του Αμλετ «Thus bad begins and worse remains behind» – έτσι αρχίζει το κακό και το χειρότερο μένει πίσω.

Αφηγητής της ιστορίας είναι ο Χουάν ντε Βέρε –η παρήκηση του επιθέτου Βέρε με το λατινικό *verus* μόνο τυχαία δεν είναι–, που το 1980, όταν ήταν είκοσι τριών ετών, δούλεψε για τον σκηνοθέτη Εντουάρντο Μουριέλ, αρχικά ως μεταφραστής αλλά σύντομα απέκτησε ρόλο γενικότερων καθηκόντων. Δεν είναι

XABIER MARIAS

Ετσι αρχίζει το κακό

Μυθιστορημα
Μετάφραση: Εφη Γιαννοπούλου
Πατάκης, 2021
Σελ. 624

μόνο το επίθετο του αφηγητή προσεκτικά διαλεγμένο, αλλά και η ηλικία του, καθώς η ενηλικίωσή του συνέπεσε με το τέλος της δικτατορίας, γεγονός που αναπόφευκτα επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο στέκεται απέναντι στα πράγματα. Αφηγείται την ιστορία αυτή χρόνια μετά αφότου συνέβη, και της οποίας υπήρξε χωρίς να το επιδιώξει, αρχικά τουλάχιστον, αυτόπτης μάρτυρας. Μια συνθηκική ιδιότυπη συνοχής, σ' ένα μοτίβο γνώριμο στα βιβλία του Μαρί-

ας [«Δεν θέλσα να μάθω, κι όμως έμαθα [...]» (βλ. *Καρδιά τόσο άσπρη*)]. Και αυτός που έμαθε, χωρίς να έχει πια σημασία αν ήθελε ή δεν ήθελε να μάθει, γνωρίζει πια και αυτό είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να αναιρεθεί, παρά μόνο με τον θάνατο.

Ο Χουάν ντε Βέρε περνούσε ολοένα και περισσότερο χρόνο στο σπίτι που ζούσαν ο Εντουάρντο Μουριέλ με τη σύζυγό του Μπεατρίθ Ρογκέρα, που κοιμόνταν πια σε διαφορετικά δωμάτια και το διαζύγιο δεν αποτελούσε διέξοδο για έναν αποτυχημένο στην πορεία των πραγμάτων γάμο όπως ο δικός τους, καθώς ο νόμος δεν είχε ψηφιστεί ακόμα. Λίγο αργότερα, ο Μουριέλ θα αναθέσει στον αφηγητή να παρακολουθήσει τον παιδίατρο Βαν Βέκτεν, καθώς στα αυτιά του έχουν φτάσει πληροφορίες για το παρελθόν του γιατρού, που στη μεταπολιτευτική Μαδρίτη απέλασε ιδιαίτερα καλής φήμης για την αλληλεγγύη που επέδειξε τα δύσκολα εκείνα χρόνια. Σύντομα ο Μουριέλ θα αλλάξει γνώμη, όμως ο αφηγητής δεν μπορεί πια παρά να συνεχίσει να ψάχνει.

Το *Ετσι αρχίζει το κακό* στην επιφάνειά του είναι ένα ερωτικό κατασκοπικό μυθιστόρημα. Το σκοτεινό παρελθόν ενός γάμου και μιας χώρας περιλαμβάνει μυστικά και ψέματα, που σε ανύποπτο χρόνο έρχονται στην επιφάνεια και μετατρέπονται σε αλήθεια. «Οι άνθρωποι της πραγματικότητας και οι άνθρωποι της διδυμής της, της μυθολογίας, επαναλαμβάνονται στο πέρασμα των αιώνων», ισχυρίζεται ο αφηγητής στο *Ετσι αρχίζει το κακό*, ιδέα που διέπαι μεγάλο μέρος της σκέψης και του έργου του Χαβιέρ Μαρίας, τόσο ως προς την επαναληπτικότητα, όσο και ως προς τη σχέση πραγματικότητας και μυθολογίας. Η ιστορία που αφηγείται ο Μαρίας εδώ είναι ταυτόχρονα πραγματική και προϊόν μυθολογίας. Δεν είναι μόνο ο τρόπος με τον οποίο εντάσσει εντός της πραγματικά πρόσωπα, αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί και ένα συγγραφικό παιχνίδι. Το *Ετσι αρχίζει το κακό* αποτελεί

ίσως το πλέον πολιτικό μυθιστόρημα του Μαρίας, στο οποίο διαπραγματεύεται, με τον πάντοτε ιδιαίτερο και χαρακτηριστικό του τρόπο, το ζήτημα της ιστορικής μνήμης.

Οι ήρωες του Μαρίας επιλέγουν συχνά να εθελουφυθούν εν γνώσει τους, όπως ο Μουριέλ για παράδειγμα στην προκειμένη περίπτωση, δεν αντέχουν την αλήθεια ή πιστεύουν πως δεν θα την αντέξουν, ίσως γιατί ξέρουν πως η αλήθεια είναι μια συνθήκη σε διαρκή αναστολή που δεν τελειοποιείται παρά μόνο με τον εκρομό του θανάτου. Στο *Ετσι αρχίζει το κακό* πρωταγωνιστεί η μεταπολιτευτική Ισπανία όπου, όπως και σε κάθε χώρα αντίστοιχα, το τέλος της δικτατορίας σήμανε και την εξαφάνιση των υποστηρικτών της, καθώς άπαντες έτρεξαν να προσκομίσουν βεβαιώσεις αντιδικτατορικού φρονήματος,

τη στιγμή που το διακυβέυμα της εθνικής ενότητας απαιτούσε το παρελθόν σύσσωμο να περιέλθει στη λήθη. Η λήθη δεν αποτελεί μόνο κρυμμένα για όσους είχαν τα χέρια τους λερωμένα, αλλά ίσως και το απαραίτητο διαβατήριο για την επόμενη μέρα, για τη συνύπαρξη και το τέλος του εμφυλίου, τέλος που θα επέλθει οριστικά μόνο με τον θάνατο. Η αλήθεια, η μη λήθη δηλαδή, έχει τίμημα βαρύ, και όσο και αν την απαιτεί κάποιος, αντανάκλαστικά, με μια δεύτερη, πιο ψύχραιμη και συμφεροντολογική σκέψη ίσως την αρνηθεί, αν είναι στο χέρι του να επιλέξει δηλαδή.

Με διάθεση ιδιαίτερως στοχαστική και μια αφήγηση απαιτητική και κλασικότερη, το *Ετσι αρχίζει το κακό*, με τον μακροπερίοδο λόγο και τις γνώριμες στο έργο του Μαρίας σπειρές, είναι ένα μυθιστόρημα που αποζημιώνει τον επίμονο αναγνώστη καθώς του υπενθυμίζει το συναίσθημα της επαφής με την υψηλή λογοτεχνία.